

blauwgraslandterreintjes, waar opslag gekapt is, had zich in gezelschap van de Krielparnassia een exemplaar van Klein hoefblad gevestigd. Zo blijkt zelfs een goed onderzochte streek ons nog voor vele verrassingen te kunnen plaatsen.

Een milieu dat eveneens voor nader onderzoek in aanmerking komt, wordt gevormd door de beekstrandjes, o.a. langs de Dinkel, met bijv. de interessante Blauwe waterereprijs. Ook afgravingen zijn meestal de moeite waard om goed te doorzoeken. Wie goed kijkt, raakt nooit uitgekeken.

Adres van de schrijver:

Literatuur:

- 1). Wetenschappelijke Mededelingen van de K.N.N.V. 'Twente Natuurhistorisch'.
- 2). Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland. Jaarlijks in 'Gorteria'. (Vrijwel ieder jaar zijn daar enkele vondsten van de Pekbloem bij, maar steeds adventief of verwilderd).
- 3). Prof. Westhoff in Flora Neerlandica I, 6, 1964. (Een recente vondst door ondergetekende is daarmee precies in overeenstemming).
- 4). R. Luiken, Drie flora's, D.L.N. 60, 1957, pag. 192.
- 5). Heukels-Van Ooststroom, Flora van Nederland, 15e druk, 1962, pag. 706.
- 6). Agelerbroek-Amoeba van de N.J.N., blz. 24, en de daarin geciteerde literatuur.
- 7). Chr. G. van Leeuwen, Het verband tussen natuurlijke en anthropogene landschapsvormen, gezien vanuit grensmilieus. Gorteria 2, 8 (1965), blz. 93.
- 8). B. P. J. Beijik, Natura 68, 3 (1971), blz. 31 (beschrijving De Bruuk bij Groesbeek). In enkele van onze onvolprezen Twentse blauwgraslanden valt iets dergelijks waar te nemen.

P. Venema

Op zoek naar insecten in Twente

Twente staat als insectengebied bij veel natuurliefhebbers terecht goed aangeschreven. Verscheidene entomologen hebben gegevens over de Twentse fauna verzameld. Het is echter jammer dat deze verspreidingsgegevens in zóveel verschillende publicaties zijn opgenomen en bij zóveel verschillende particulieren berusten, dat het haast niet mogelijk is, een goed beeld van de Twentse insectenfauna te krijgen.

Natuurlijk zijn bepaalde insectengroepen, vooral vlinders en kevers, het best onderzocht, maar helaas werd aan vele minder aantrekkelijke groepen nauwelijks aandacht geschonken. Bovendien zijn bepaalde gedeelten van de streek, bijvoorbeeld de omgeving van Losser, het Dinkelgebied en het Aamsveen, veel nauwkeuriger bekeken dan de rest.

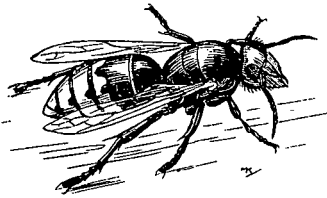
Wie op pad gaat, zal in Twente telkens weer nieuwe, interessante en vaak als landelijk zeldzaam beschouwde soorten ontdekken. Dieren die elders zeldzaam zijn, zijn in Twente soms vrij gewoon, b.v. de vuurrode kever *Pyrochroa serraticornis*, die op gevelde stammen is aan te treffen. Sommige ontdekkingen blijken nieuw te zijn voor de Nederlandse fauna, zoals de zweefvliegen *Syrphus malinellus* (Losser, 1966) en *Sphagina kimakowiczii* (Denekamp, 1957).

Iedereen die aan insecten doet, zal het wel eens zijn opgevallen, dat er zoveel soorten zijn die uitsluitend of hoofdzakelijk in het oosten en zuiden van ons land aangetroffen worden. Hiertoe behoren bijvoorbeeld de zwarte, slakkenetende loopkever *Cychnus rostratus*, het Landkaartje (*Araschnia levana*), de Veldkrekel (*Gryllus campestris*), de roofvlieg *Laphria flava*, de Hoornaar (*Vespa crabro*) en de libellen van het geslacht *Gomphus*. Er kunnen vele oorzaken zijn, waardoor deze dieren in de rest van Nederland minder goed gedijen: verschillen in klimaat, bodemgesteldheid, plantegroei, het aanwezig zijn van gasteren voor parasieten enz.

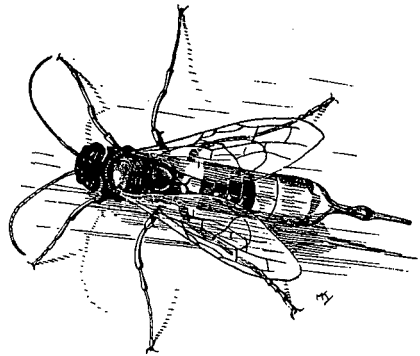
Sommige soorten zitten in Twente kennelijk aan de rand van hun verspreidingsgebied. Zo zijn Enschede en Delden de meest noordelijke vindplaatsen van de grote wespachtige zweefvlieg *Temnostoma vespiforme*, terwijl het Veenbesblauwtje (*Vacciniina optolete*),

dat door sommigen wel eens ten onrechte als ijstijdrelict werd beschouwd, de zuidgrens van zijn areaal bereikte in Twente. Helaas komt dit vlindertje hoogstwaarschijnlijk niet meer in Twente voor.

Hoewel een botanisch interessant gebied wel arm aan insecten kan zijn, bijvoorbeeld jeneverbesstruweel, kan men in de terreinen met een bijzondere plantegroei in de meeste gevallen ook voor dat gebied karakteristieke insecten verwachten. Gelukkig kent onze streek nog vele van zulke plekjes. In de zogenaamde bronnetjesbossen en in andere zeer vochtige loofbossen op rijke grond kunnen we zeldzame zweefvliegensoorten tegenkomen, zoals *Xylotomima nemorum*, *Triglyphus primus* en *Sphegina clunipes*. In oude loofbossen met veel dode bomen kan de insectenman zijn hart ophalen, o.m. aan de vele soorten boktorren. Misschien ontwaart hij zelfs de Reuzenhoutwesp (*Urocerus gigas*).

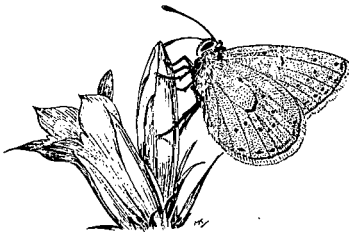

boven: Hoornaar

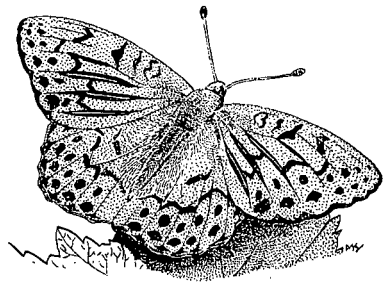

rechts: Reuzenhoutwesp

De moeite waard zijn ook de hoogveengebieden. Alleen al uit het Aamsveen zijn maar liefst 22 verschillende soorten dagvlinders bekend, waaronder het Veenhooibeestje (*Coenonympha tullia*), het zeldzame Tweekleurig hooibeestje (*Coenonympha arcania*), de Keizersmantel (*Argynnis paphia*), de Grote parelmoervlinder (*Mesoacidalia charlotta*) en het Gentiaanblauwtje (*Maculinea alcon*). In dit gebied zijn tot nu toe bovendien 20 soorten libellen waargenomen en meer dan 150 soorten kevers.

boven: Gentiaanblauwtje
rechts: Keizersmantel

Of langs de beken interessante waarnemingen gedaan kunnen worden, hangt sterk af van de mate van vervuiling van het water. In 1969 werden op één dag aan de Hagmolenbeek honderden exemplaren gezien van de Beekjuffer (*Agrion splendens*). Tevens komen aan de beken Gomphussoorten voor. Enkele liefhebbers hebben in 1969 een poging gedaan om het Dinkelgebied te inventariseren. Ondanks de sterke vervuiling van dit beroemde riviertje werd een zeer groot aantal kevers gevangen langs de oevers, waaronder een zeventigtal loopkevers. Vooral de geslachten *Elaphrus*, *Bembidion*, *Dyschirius* en *Asaphidion* tonen een zekere voorkeur voor oevers. In het verslag werd opgemerkt, dat enkele soorten die eerder geregeld langs de open zandstrandjes van de Dinkel voor-

kwamen, daar tijdens de inventarisatie niet meer werden aangetroffen, echter wèl massaal op soortgelijke plekken aan de Ruënbergerbeek. Het betreft hier de soorten: *Omophron limbatum*, *Bembidion doris*, *Chlaenius nigricornis* en *Chlaenius nitidus*. Behalve van kevers werd o.a. ook een lijst gemaakt van wespen en bijen, die een flink aantal graaf-wespen en wilde bijen vermeldt.

Een groot aantal insecten brengt hun larvestadium of hun hele leven in het water door. Het behoeft dan ook geen betoog dat vele dezer dieren zeer gevoelig zullen zijn voor watervervuiling. Een geruststelling is het feit dat het Waterschap Regge en Dinkel de zuivering van het oppervlaktewater stevig aanpakt.

Tegen de eutrofiëring van sommige poelen in het noord-oosten van Twente valt bijzonder weinig te beginnen. In 1966 inventariseerde de N.J.N. het Agelerbroek. Daarbij werd in het bijzonder gelet op waterkevers en waterwantsen, voorzover het insecten betreft. Er werd een vrij groot aantal zeldzame dieren gesignaleerd, waarvan enkele gebonden zijn aan oligotroof milieu. De resultaten staan vermeld in *Amoeba* jaargang 42, nr 3.

Worden de aan water gebonden insecten bedreigd door watervervuiling, het leven van een land-insekt is evenmin zonder gevaren. Ook in Twente wordt hier en daar kwistig gewerkt met vergif en worden steeds meer grote verkeerswegen aangelegd. Wie braamstruiken vernietigt, heeft er waarschijnlijk geen erg in, dat hij daarmee een belangrijke voedselbron voor veel vlinders en de nestplaats van talloze Hymenoptera verniet. Vele houtwallen zijn reeds gekapt, talrijke moerassige stukjes ontwaterd. Nu is men ook al bezig om hier en daar humus uit de bossen te graven voor de verkoop.

Twente dankt zijn insectenrijkdom vooral aan de grote afwisseling in het landschap. Nivellering hiervan moet wel catastrofale gevolgen hebben voor vele soorten. In een verslag van het Biologisch Station te Wijster wordt erop gewezen dat in een kleinschalig landschap het uitsterfrisico voor insectensoorten veel groter is dan in uitgestrekte natuurgebieden. Men hoeft de stafkaart maar te bekijken om te zien, hoe kwetsbaar Twente dan wel is. Des te belangrijker zijn de houtwallen, die een noodzakelijke verbindingsweg vormen tussen de verschillende terreintjes, een waar toevluchtsoord voor alles wat kruipt. Wegens de kwetsbaarheid van het Twentse landschap is het nodig om aan de insectenfauna veel meer aandacht te schenken dan tot nu toe is gebeurd. Het Veenbesblauwtje is reeds verdwenen en waarschijnlijk zal het de enige soort niet zijn. Inventarisatie van wat er nu nog leeft is zeer wenselijk. De Insektenwerkgroep Twente van de Enschedese Natuurhistorische Museumvereniging heeft besloten er iets aan te doen. De leden houden geregeld excursies en trachten alle gegevens, ook waarnemingen uit andere bron, te verzamelen in een groot kaartsysteem. Mocht u beschikken over insectenwaarnemingen uit Twente, dan houdt de werkgroep zich daarvoor van harte aanbevolen.

Adres van de schrijver:

Tekeningen: M. J. Ch. Kolvoort

Boekbespreking

HET VOGELJAAR door Dr Jac. P. Thijsse. 7e druk. Uitg. Schoonderbeek, Laren. Prijs f 24,90. In 1969 verscheen van 'Het Vogeljaar' de zesde (eerste naoorlogse) druk, die door anonieme 'bewerkers' persklaar werd gemaakt. De belangrijkste ingreep die door hen werd uitgevoerd, was omzetting in de toen gebruikelijke spelling. De huidige druk is, voor zover ik dat kan nagaan, gelijk aan de vorige. Foto's, reproducties van aquarellen van Rein Stuurman en litho's van Theo van Hoytema en J. G. Keulemans verlevendigen het geheel. De opstellen van Thijsse, waarin de Nederlandse vogels de revue passeren, zijn na ongeveer zeventig jaar nog steeds zeer de moeite van het lezen waard. Deze goed verzorgde uitgave wil ik graag bij de lezers aanbevelen.

Drs J. J. Frieswijk